

Taustahuomioita: Ajan merkintä konversiossa

HUOM! Sisällönkuvalun asiantuntijaryhmän ja KUMEn yhteiskokouksen päätökset helmikuussa 2019 otettu huomioon.

Melindan 648 kentät käydään myöhemmin läpi, kun aikamerkintöihin liittyvien standardien käyttöönoton tilanne on on selkiytynyt

Ysasta ja Allärsista Ysoon -konversiossa

- Kenttä **648** jätetään pääsääntöisesti ennalleen tässä vaiheessa
- muiden konvertoitavien kenttien osakenttä **\$y arvot viedään kenttään 648**
- Erilaisille ysa:ssa **nimetyille ajanjaksoille** käytetään **650**-kenttää ja YSO:n ajanjaksojen käsitteitä. <http://www.yso.fi/onto/yso/p4035>. (kts. esimerkkejä sivun lopun [taulukossa](#))

Numeeriset kentissä myöhemmin huomioitavaa

- Kirjataan 648-kenttään
- Mikä on formaatti?
 - [0123456789] (2, 3 tai 4-numeroisia vuosilukuja)
 - Numeeristen ajanjaksojen välimerkki vuosilukujen edellä, välissä tai jälkeen? Vaihtoehdot:
 - Unicode merkki **n-ajatusviiva (U+2013, – –)** (SFS 4175 mukaisesti) <http://www.kielitoimistonohjepankki.fi/haku/ajatusviiva/ohje/75>
 - Unicode merkki **yhdysmerkki** eli tavuviiva (**U+2010, Hyphen;)**
 - Ei käytetä miinusmerkkiä (U+2212, − ;)
 - Vuosilukuja ei merkitä negatiivisina lukuina, vaan käytetään **aaa**.
 - Kieliriippumaton merkintätapa olisi noudattaa ISO-standardia
 - Päivitetty ISO-standardin ilmestynne kesään mennessä. Sen Part 2:een on sisällytetty Kongressin kirjaston EDTF <https://www.loc.gov/standards/datetime/edtf.html>
 - esim. 19XX – nykyinen 1900-luku, joskus 1900 luvulla, 20th century.
 - **Numeeristen jaksoiden välimerkki** alku- ja loppuajankohdan välillä on **kauttaviiva**
 - yhdysmerkki on varattu päivien, kuukausien ja vuosien erottimeksi.
 - Esim. 200X/201X – alku joskus vuosituhatteen esinmmäisellä vuosikymmenellä ja loppu joskus toisella vuosikymmenellä.
- Kansainvälisen standardin noudattaminen aikamäärittelyissä parantaisi metatiedon yhteentoimivuutta esimerkiksi linkitetyn datan käytössä
- Katso myös:
 - Ajanilmaukset Kielikellossa <https://www.kielikello.fi/-/ajanilmaukset>
 - Vuosiluvut <http://www.kielitoimistonohjepankki.fi/haku/vuosiluvut/ohje/56>. Esimerkki 100 eaa. – 50 eaa.
- Okko Vainonen laski erilaisten väliviivojen käyttömäärät Melindan asiasanakentissä. Tällainen oli tilasto:
 - 'hyphen-minus': 1861031,
 - 'tilde': 21,
 - 'subscript minus': 4,
 - 'superscript minus': 3,
 - 'minus sign': 1,
 - 'en dash': 10,
 - 'soft hyphen': 1.
 - Hyphen-minus on "U+002D" eli ASCII-merkki, joka on helppo saada näppäimistöstä, joten luonnollisesti siksi sitä on käytetty noin valtavan paljon. .
- Jarmo: UDK-luokituksen aika-lisälukujen Taulukko 1g ilmaisee, että UDK:n yhteydessä on jo käytetty kauttaviivaa ajanjaksojen merkinnässä:
 - *Useiden vuosisatojen jaksot, vuosikymmenet tai vuodet voidaan merkitä alku- ja loppuluvuilla käyttäen kautta-merkkiä, esim. "04/14" 400-1400-luvut (keskiaika). "1815/1830" Aika vuodesta 1815 vuoteen 1830.*
 - Lähde: <https://finto.fi/udcs/fi/page/011472>

Melindan 648-kentän erilaisten aikamerkintöjen määrien selvitys viime vuodelta löytyy liitteenä tiedosto melinda648arvot.xlsx.

- 10 eniten käytettyä arvoa:

kpl	label
11716	1700-luku
11648	1800-luku
11178	1900-luku
6254	1600-luku
4281	1990-luku
3884	1980-luku
3532	1970-luku
3110	1960-luku
2391	1500-luku
2364	2000-2009

Vaihtoehtona ajanjaksojen auktorisointi

- Yhteentoimivuuden ja metatiedon laadun parantamiseksi tietyt ajanjaksojen numeeriset esitysmuodot voidaan vakioida auktorisoimalla ne yso-käsitteiksi
 - Kalenteriin liittyvä ajanjaksot > Vuosisadat > ... sekä Kalenteriin liittyvä ajanjaksot > Vuosisadat > 1900-luku > 1910-luku jne. jos näitä tarvitaan
 - Tällaisia voisivat olla Melinda-kuvailussa eniten käytetyt kentät.
 - Vuosisatojen ja vuosikymmenten merkitätapa:
 - Kentät alkavat numerolla ja päättyvät tekstiin `[^.*-luku$|^.*-talet$]` (vuosikymmeniä ja vuosisatoja)
 - Kongressin kirjasto on auktorisoinut **aiheina** käytettäviä ajanjaksoja LCSH sanastossa. Esimerkkejä sivun lopun taulukossa.
 - Esitettävän vuosiluvun sijainti ennen tai jälkeen vuoden 0 ilmaistaan liitteellä **aaa.** tai **jaa.**
 - Tällöin konversiossa voidaan `[^.*eKr.$|^.*\e.Kr.$|^.*jKr.$|^.*j\K.r.$]` muuttaa muotoon `[^.*aaa.$|^.*jaa.$]`

Vastattavia kysymyksiä

Ajanjaksojen näyttäminen hakijan ymmärtämällä tavalla (jos dataan tallennetaan kenoviiva, voidaan se näyttää yhdysmerkkinä)

- Vastaus:

Ajanjaksojen haku loogisella tavalla,

- Haku Finnassa
 - Tarvitaan julkaisuajankohta, fasetin lisäksi toinen fasetti **aiheen ajankohta**
 - esim. mitä tapahtuu jos hakija hakee aiheena/sanahauulla "1700-luku"?
- Vastaus:

Aikaisemmin käytettyjen aikamerkintöjen haku jatkossa

- Jos suositellaan kauttaviivaa jakson yhdysmerkkinä (muutetaanko niitä tietueissa/miten tai saadaanko aikajanahaku ymmärtämään "1700-luku" -tyyppisiä merkintöjä)?
- Pitäisikö kaikissa hakujärjestelmissä olla käytössä aikajanahaku?
- Millaisia ohjeita ajan merkitsemisestä annetaan, esim. miten merkitään eaa./jaa. ja miten tulkitaan ne merkinnät joista tieto puuttuu
- Vastaus:
 - suositellaanko, että auktorisoidaan sellaiset **vuosisadat ja -kymmenet**, joita on tarvittu kuvailussa
 - suositellaanko, että käytetään merkintää **aaa.** ja **jaa.** kun viitataan vuosiin ennen tai jälkeen vuosi 0.
 - y-osakentät siirretään sellaisenaan 648-kenttään, kun alkavat numerolla. Jätetään 2-osakenttä "ysa"/"allars", 2. indikaattori 7 (Helpompi palata, jos käsitellään myöhemmin, jos kaikki 648-kentässä ja 2-osakenttä)
 - tekstimuotoiset aikakentät: jos ysa/allars, siirretään 650/651-kenttään yso-termeiksi. Muut tekstimuotoiset 653-kenttän 2. indikaattori 0.

Esimerkkejä kongressin kirjaston auktorisoimista ajanjaksoista:

fi	sv	LC Subject Headings (LCSH) Temporal	alt	LCSH Temporal Subdivision	note	
800–luku	800–talet	Ninth century	9th century	http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh00008480	BT: Middle Ages	https://www.wikidata.org/wiki/Q8083
900–luku	900–talet	Tenth century	10th century	http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85133945	BT: Middle Ages	https://www.wikidata.org/wiki/Q8052
1000–luku	1000–talet	Eleventh century	11th century	http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85042563	BT: Middle Ages	https://www.wikidata.org/wiki/Q7063
1100–luku	1100–talet	Twelfth century	12th century	http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85139013	BT: Middle Ages	https://www.wikidata.org/wiki/Q7061
1200–luku	1200–talet	Thirteenth century	13th century	http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85134907	BT: Middle Ages	https://www.wikidata.org/wiki/Q7049
1300–luku	1300–talet	Fourteenth century	14th century	http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85051098	BT: Middle Ages	https://www.wikidata.org/wiki/Q7034

1400– luku	1400– talet	Fifteenth century	15th century	http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85048142	BT: Middle Ages, BT: Renaissance	https://www.wikidata.org/wiki/Q7018
1500– luku	1500– talet	Sixteenth century	16th century	http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85123070	BT: Reformation BT: Renaissance	https://www.wikidata.org/wiki/Q7017
1600– luku	1600– talet	Seventeenth century	17th century	http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85120427	NT: Enlightenment	https://www.wikidata.org/wiki/Q7016
1700– luku	1700– talet	Eighteenth century	18th century	http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85041401	NT: Enlightenment	https://www.wikidata.org/wiki/Q7015
1800– luku	1800– talet	Nineteenth century	19th century	http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85091984		https://www.wikidata.org/wiki/Q6955
1900– luku	1900– talet	Twentieth century	1900s (Century), 20th century, Nineteen hundreds (Century)	http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh2002012476		https://www.wikidata.org/wiki/Q6927
1910– luku	1910– talet	Nineteen hundreds (Decade)	1900s (Decade)	http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh96005871	Here are entered works on the decade from 1900 to 1909.	https://www.wikidata.org/wiki/Q36585
1980– luku	1980– talet	Nineteen eighties		http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85139020	subdivision [History--20th century] under names of countries, cities, etc., individual corporate bodies, and under classes of persons, ethnic groups, and topical headings	https://www.wikidata.org/wiki/Q34644
2000– luku	2000– talet	Twenty-first century	21st century	http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85139024		https://www.wikidata.org/wiki/Q6939
2000– 2009	2000 – 2009	Two thousands (Decade)	2000s (Decade), Noughties (Decade), Twenty hundreds (Decade)	http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh2011003966	Here are entered works on the decade from 2000 to 2009.	https://www.wikidata.org/wiki/Q19022
YSO						
valistus (aatteet)	upplysning (idéer)	Enlightenment	Aufklärung	http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85044032	Here are entered works on the 18th century intellectual movement characterized by belief in the power of human reason. Broader Terms Eighteenth century. Rationalism	https://www.wikidata.org/wiki/Q12539
uuden ajan alku	tidigmodern tid	Early modern, 1500-1700	1500 –1700	http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh2002012479	Use as a chronological subdivision under individual languages and groups of languages, groups of literary authors, and individual literatures except drama.	https://www.wikidata.org/wiki/Q5308718
Ming-dynastia	Mingdynastin	Ming-Qing dynasties, 1368-1912	Ming-Ching dynasties, 1368-1912	http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh2001008868	Chinese.	https://www.wikidata.org/wiki/Q9903